

**„ALEXANDRU IOAN CUZA” UNIVERSITY OF IAȘI
FACULTY OF HISTORY**

**ALEXANDRU EM. LAHOVARI: MINISTER
PLENIPOTENTIARY AND ENVOY
EXTRAORDINARY OF ROMANIA TO PARIS
(1908-1917)
- ABSTRACT -**

**SCIENTIFIC COORDINATOR,
PROF. UNIV. DR. GHEORGHE CLIVETI**

**PhD CANDIDATE,
NINA-MIHAELA GAVRIL
(CIOBOTARU-GAVRIL)**

**IAȘI
2022**

ABSTRACT

The Centenary of the Great Union, celebrated in 2018, brought to the public's attention, more than ever, the efforts of the generation that more than a hundred years ago invested and suffered enormously for the achievement of this national goal. People, ideas, places and events of this not too distant past were in the foreground of the homage actions organised throughout the country, dedicated to the ancestors – politicians, military, people of culture or ordinary citizens – to highlight the collective and personal contribution of each of those involved in achieving this significant historical moment. More often than not, when it comes to this extremely important subject, public history, which for various reasons is often oversimplified and generalised, only mentions the contributions of King Ferdinand, Queen Maria and the statesman Ion I. C. Bratianu, and possibly, as a subsidiary, of some military leaders. It is difficult for the general public in Romania to assimilate more complex histories, but thanks to such national initiatives, important steps are being taken in this direction. In this context, the role of professional historians should be emphasised all the more, as they are always supplementing the state of knowledge with research that finally adds value to society as a whole by objectively presenting people from the past who, in positions of great responsibility, dedicated themselves to fulfilling their duties, despite the vicissitudes of the times. The history of Romanian diplomacy is not lacking in such models of good practice.

In the second part of the 19th century, as part of the broad process of modernization of the Romanian state, the diplomatic institutional apparatus was perfected and, gradually, the professionalism of the cadres mandated to represent Romanian interests abroad took place. Thus, after the recognition of Romania's independence, following the Treaty of Berlin in 1878, the Diplomatic Agencies of the Romanian state were raised to the level of Legations. If until then Romanian envoys in European capitals were not part of the diplomatic corps, as they were not recognised as official diplomatic representatives, after 1878 Romania was able to send diplomats with the rank of extraordinary envoys and plenipotentiary ministers to major European capitals. At the same time, Bucharest was able to receive diplomats of the same rank. The development of the Romanian diplomatic network was slow, with the number of diplomatic missions reaching 16 by the outbreak of the First World War. Taking into account all this context presented in the above lines, we have turned our attention to the activity of a diplomat who worked for decades in the

service of the Romanian state, both in the period before 1918 and in the post-war period, and, as we shall see throughout this work, made a valuable contribution to the success of Romania's foreign policy in the troubled times of the First World War, from the trenches of which Europe and the whole world emerged totally transfigured.

The subject of this doctoral thesis is the work of Alexandru Emanoil Lahovari as Minister Plenipotentiary and Envoy Extraordinary to Paris between 1908 and 1917. The impetus that set this historical research in motion was the relatively small number of works presenting his life and the important role of his missions in the Romanian diplomatic apparatus, all the more so as destiny caught Lahovari, during the Great War, in the post of minister in the French capital, in the whirlwind of great events that ultimately led to a substantial change in the map of the *Old Continent*.

Described by many contemporaries as a remarkable personality, who stood out for his intelligence, his culture and his remarkable tact, Alexander Em. Lahovari spent almost half a century in diplomacy, in various posts in major European capitals. Everywhere he worked he left his mark, his subordinates seeing him as a true teacher. The renowned historian Keith Hitchins described Lahovari as "the consummate professional who made diplomacy his life's work"¹.

However, as already mentioned, the career of diplomat Alexander Em. Lahovari's career has been the subject of a limited number of studies. These, however, make up for the documentary information provided. A notable contribution was made by the historian Costel Iordăchiță in his work entitled *Familia Lahovari. Ascendență și destin politic*, in which he also presents a biography of the diplomat's family. The chapter dedicated to Alexander Em. Lahovari² is a substantial one, the great merit of the research carried out by Iordăchiță being the availability to historians and not only of new information about the diplomat, completely unknown until that moment. However, the historian from Pitesti does not insist on the diplomat's activity as minister plenipotentiary in the European cities where he was sent on mission. For example, Lahovari's activity in Paris, which is the subject of our doctoral research, is summarised in just two pages. Also in the volume *Alexandru Em. Lahovary. Amintiri Diplomatice. Constantinopol (1902-1906). Viena (1906-1908)*, edited by Adrian Stănescu and Laurențiu Vlad, includes biographical data about our character, but

¹ Keith Hitchins, *Prefață*, în Rudolf Dinu, *Diplomația Vechiului Regat, 1878-1914. Studii*, Editura Monitorul Oficial și Presa Universitară Clujeană, București și Cluj-Napoca, 2014, p. 11.

² Costel Iordăchiță, *Alexandru Em. Lahovari* în Idem, *Familia Lahovari. Ascendență și destin politic*, Editura Carmis, Pitești, 2004, p. 191-231.

the introductory study³ focuses only on his activity as head of mission in the Ottoman Empire and in Austro-Hungary. Only general information is presented for the period of interest. The volume *Alexandru Em. Lahovary. Note, amintiri, corespondență diplomatică oficială și personală (1877-1914). Paris, Petersburg, București, Roma*, edited by Rudolf Dinu and Adrian-Bogdan Ceobanu, contains, as mentioned in the title of the work, a selection of documents, notes and comments on the activity of the Romanian diplomat until the outbreak of World War I. The extensive introductory study⁴, signed by the historian Rudolf Dinu, analyses Lahovari's activity until 1899, when he retired from the post of Romanian minister plenipotentiary in Rome. As such, in this volume of documents we find few mentions of Lahovari's work in Paris between 1908 and 1917. The study, entitled *Alexandru Emanuel Lahovari. Devenirea unui diplomat al Vechiului Regat (1877-1899)*, was also included by Rudolf Dinu in the thematic volume *Diplomația Vechiului Regat, 1878-1914. Studii*⁵.

Consequently, in our approach we have proposed to make the most of as much information as possible by using official documents and writings on this subject in the Romanian archives. With its vast amount of documentary resources, the National Central Historical Archives (Arhivele Naționale Istorice Centrale – ANIC) are the first stop for any researcher interested in studying almost any subject related to the medieval, modern and contemporary history of Romanians. The same is true in our case. A significant part of the primary sources systematically used in the writing of this dissertation come from the funds managed by ANIC, including disparate excerpts from the diplomat's unpublished notes, memories of the Paris mission. Mainly, we aimed to exploit the files from the *Kretzulescu* archival fund, which contains a lot of unpublished information about the diplomat Alexandru Em. Lahovari and his family, the most used being folder 832, all the chapters of the work having references to it. Folder 832 contains Lahovari's recollections of his studies in Paris, as well as reminiscences of his missions as Minister Plenipotentiary and Envoy Extraordinary to Constantinople (1902-1906) and Vienna (1906-1908). This dossier also includes

³ Laurențiu Vlad, *Alexandru Em. Lahovary și misiunile sale diplomatice la Constantinopol (1902-1906) și Viena (1906-1908)*, în *Alexandru Em. Lahovary. Amintiri diplomatice Constantinopol (1902-1906). Viena (1906-1908)*, ediție îngrijită de Adrian Stănescu și Laurențiu Vlad, Institutul European, Iași, 2009, p. XI-L.

⁴ Rudolf Dinu, *Alexandru Emanuel Lahovari. Devenirea unui diplomat al Vechiului Regat (1877-1899)*, în *Alexandru Em. Lahovari Note, amintiri, corespondență diplomatică oficială și personală (1877-1914). Paris, Petersburg, București, Roma*, editori Rudolf Dinu, Adrian-Bogdan Ceobanu, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2013, p. 9-50.

⁵ Rudolf Dinu, *Alexandru Emanuel Lahovari. Devenirea unui diplomat al Vechiului Regat (1877-1899)*, în *Idem, Diplomația Vechiului Regat, 1878-1914. Studii*, Editura Monitorul Oficial și Presa Universitară Clujeană, București și Cluj-Napoca, 2014, p. 239-314.

several pages that the Romanian plenipotentiary dedicated to the years 1911-1913 and particularly important accounts of the summer of 1914 (the Sarajevo bombing, the Austro-Hungarian ultimatum, the outbreak of the Great War, the reaction of the Great Powers). From the same archival collection, we also found folder 743 particularly useful for our research. It contains the reports of the Romanian Legation in Paris to the Ministry of Foreign Affairs in Bucharest, mostly sent by Alexandru Em. Lahovari, some of them also by Carol Mihail Mitileneu, a legation advisor. The documents drawn up by the diplomatic mission in France contain a wide range of information on events that took place between 1909 and 1913 both in France and in other European countries, which the Legation in Paris considered particularly relevant for the positioning of the decision-makers in Bucharest. These include correspondence dealing with the Moroccan crisis, information from the Legation on the attitude of the Great Powers to the recognition of Bulgarian independence, reports following official visits by European leaders to France and by French statesmen to other countries. The reports to the Foreign Ministry also contain risk analyses and measures to combat false news about Romania that appeared in the French press, as well as reports on the dynamics of domestic politics in the Hexagon on the occasion of the French elections, etc. Dossier 745 in the Kretzulescu fund includes an address from the Ministry of Foreign Affairs to the Romanian Minister in Paris, Alexandru Em. Lahovari, accompanied by the instructions for the preparation of mobilisation for 1914-1915. In dossier 748 we find information transmitted from Bucharest on the exchange of prisoners with Germany, on the behaviour of the German authorities towards the Romanians in the occupied territories, and on issues such as the funds needed to cover the expenses of the missions and of the Romanian refugees in France, for the purchase of provisions and clothes from the USA for the prisoners. For the purpose of this thesis, the 911 and 915 dossiers were also very useful, through the telegrams sent by Lahovari to Ionel Brătianu, which relate the foreign propaganda against Romania carried out in France, as well as the various diplomatic actions and meetings in which the plenipotentiary took part. As for the cultural and charitable activities carried out by the couple Ana and Alexandru Em. Lahovari, relevant for the present doctoral research is the information contained in dossiers 932, 968 and 1058, with various memoirs, correspondence and tables on the aid given to war orphans in the commune of Leordeni, donations to the Cultural Society of the *Brotherhood (Înfrățirea)* and the primary school of the same locality. Also here we find data about the activity of the Romanian Students' Hostel in Paris, founded by the Lahovari's, respectively about Ana Lahovari's involvement in the organization of

the Romanian Red Cross Assistance Committee. The *Microfilm France* fund, roll 221 contains a detailed description of the ceremony of the handing over to the Romanian diplomat of the banner of Stephen the Great, discovered by the Allied Army in the East at the monastery of Zograful, and other unpublished aspects of the activity of Alexander Em. Lahovari at the head of the Romanian diplomatic mission in Paris, we have obtained by consulting dossiers no. 58/1913, 28/1914, 52/1914, 8/1915 and 23/1917 from the *Royal House, Carol I* fund, respectively dossiers 7, 56 and 259 from the *Red Cross Assistance Committee in Paris* fund. In order to unravel the intricacies of the Romanian diplomatic apparatus at that time and the implications of the actions of the plenipotentiary minister in Paris in this complex institutional mechanism, we consulted the vast and largely unpublished archival collection on this subject, managed by the Ministry of Foreign Affairs Archive (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe) in Bucharest. For example, in *Fond 77*, the L7 dossier contains all the decrees appointing Lahovari to missions abroad, from his entry into the diplomatic service until his retirement, his speech at the ceremony in Paris, when he presented his letters of accreditation to the President of the French Republic. In addition, this dossier contains information on the remuneration and decorations received by Lahovari as head of mission abroad. For the period 1914-1917, particularly on the subject of the repatriation of Romanian citizens from France following the outbreak of the Great War, we have used official documents archived in the *Paris Consular Issue* Fund, more precisely, dossier 743, which contains both repatriation requests, the correspondence of the Romanian consulate in Marseille on this matter, various statistics and letters of the legation, details on the amounts spent by way of repatriation aid. Since I have mentioned in the above lines the cultural and charitable activity of the Lahovari's in Paris, I have corroborated the documents researched at ANIC with the documents in dossiers 354 and 358 of the *Paris Fund. Cultural Issue*, respectively dossier 606 of the *Paris Fund. Military Issue*, under the management of AMAE. In order to capture the transformations that occurred in the organizational chart of the Romanian Legation in France under the leadership of diplomat Alexandru Em. Lahovari, we researched dossiers 620, 621 and 628 of the *Paris Collection. The Personnel Issue*, respectively file 20 of the *Issue 77 Collection (MAE Staff, 1876-1948)*, in this case correspondence concerning the appointment, promotion, transfer, resignation and leave of absence of the legation and consulate staff, tables, decisions and referrals concerning the legation's employees. From the *Paris Fund. Military Issue*, for our doctoral research we were interested in dossier 581 in the broader context of the French-Romanian relations in 1914-1916, in particular

the negotiations for obtaining materials for the Romanian army. Here we find the Franco-Romanian agreement for supplies and war material concluded in March 1915 and January 1916, respectively all the correspondence of the Paris legation with the relevant ministries in Bucharest and in France, with various economic partners, concerning the negotiations for the procurement of war material for Romania. For the period 1908-1913, from the appointment of the diplomat as head of the mission in Paris until the end of the Second Balkan War, the information contained in dossier 74 of the *Problem 21* Fund, namely the reports, telegrams and press extracts sent to the authorities in Bucharest by the Romanian legation in France, was of great help in presenting his activity in support of the interests of the Romanian state to the French decision-makers. Similar documents drawn up by the diplomatic mission in Paris for the period after the outbreak of the Great War are available in Fund 71-1914, E2, Part II, *Madrid-Paris, 1914-1924*. For the present work, the most relevant data are contained in volume 12 of this archival fund managed by AMAE.

In our attempt to present as objectively as possible the personality of the diplomat Alexander Em. Lahovari and the environment in which he carried out his activity, we have also drawn on information recorded by his contemporaries, figures who were at that time in decision-making positions in Bucharest and Paris or who gravitated around centres of power that significantly influenced public opinion. Thus, by going through volumes of memoirs, diaries and private correspondence of personalities who had professional contacts with Lahovari, we were able to find out unknown aspects about certain public or private actions of the Romanian minister in Paris or how they were perceived at the time. Constantin Argetoianu⁶, one of the most well-versed politicians both before and after the Great War, is just such an example, being a canonical writer from this point of view. Close to the Ana and Alexandru Em. Lahovari family, and a member of the executive team of the Romanian Legation in Paris, Argetoianu brings to light in his vast publication numerous stories that have his chief of mission at the centre of the narrative. Considered a corrosive memoirist, who revealed many secrets behind the scenes of Romanian politics and who through his writings has dismantled many *statues*, including members of the Royal Family of Romania and his political opponents, Constantin Argetoianu, like many of the diplomat's former collaborators, have left posterity only praise for Lahovari. Also, reports about

⁶ Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*, vol. IV (1 ianuarie-30 iunie 1938), vol. V (1 iulie-31 decembrie 1938), Ediție de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 2002; Idem, *Memorii pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. I-II (1871-1916), Ediția a II-a revăzută și întregită de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 2008.

the plenipotentiary Alexander Em. Lahovari can also be found in the works signed by Raymond Poincaré⁷, Alexandru Marghiloman⁸, Titu Maiorescu⁹, Raoul Bossy¹⁰, Trandafir Djuvara¹¹, I. G. Duca¹² și Dimitrie Ghyka¹³, to name but a few of the politicians and diplomats who also included data relevant to the subject of our research, the complete list of sources of this type consulted being available in the bibliography of this work. With regard to memorial sources, it should also be mentioned that, although they capture particular aspects and, at times, give a humanised, more accessible dimension to historical events, they offer a subjective perspective on the facts and people involved. Thus, in order to obtain a neutral picture, caution is needed in using this information, of course, as with any other source of information, as well as corroboration with alternative information.

The works of historians Dinu C. Giurescu, Rudolf Dinu, Laurențiu Constantiniu¹⁴, Daniel Cain¹⁵ și Adrian-Bogdan Ceobanu¹⁶ were of great help for our doctoral research, providing us with a complex picture of the beginnings and evolution of Romanian diplomacy, especially for the pre-war period. As far as the foreign policy of the Romanian state at the beginning of the 20th century is concerned, we have turned to the volumes by Gheorghe Cliveti¹⁷, Gheorghe Platon (coord.)¹⁸ și Keith Hitchins¹⁹ in order to get an overview of this subject, from which we started our particular analysis. Regarding the evolution of Romanian-French relations, especially for the period when

⁷ Raymond Poincaré, *Au service de la France: L'Union sacrée*, vol. 4, Editura Les petits-fils de Plon et Nourrit, Paris, 1927.

⁸ Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. I (1897-1915), vol. IV (1918-1919), Editura Institutului de Arte Grafice „Eminescu”, București, 1927.

⁹ Titu Maiorescu, *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*, volum editat de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1995; Idem, *România și războiul mondial: însemnări zilnice inedite*, volum editat de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1999.

¹⁰ Raoul Bossy, *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*, ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe, vol. I (1918-1937), Editura Humanitas, București, 1993.

¹¹ Trandafir Djuvara, *Misiunile mele diplomatice Belgrad, Sofia, Constantinopol, Galați, Bruxelles, Le Havre, Luxemburg, Atena (1887-1925)*, traducere și postfață de Andrei-Alexandru Căpușan, cuvânt înainte la ediția în limba română de Neagu Djuvara, Editura Institutul European, Iași, 2009.

¹² I. G. Duca, *Amintiri politice*, volumul I, Editura Jon Dumitru-Verlag, München, 1981.

¹³ Dimitrie Ghyka, *Memorii (1894-1940)*, Traducere de Vasile Savin, Editura Institutul European, Iași, 2004.

¹⁴ Dinu C. Giurescu, Rudolf Dinu, Laurențiu Constantiniu, *O istorie ilustrată a diplomației românești: 1862-1947*, Editura Monitorul Oficial, București, 2011.

¹⁵ Daniel Cain, *Diplomați și diplomație în sud-estul european. Relațiile româno-bulgare la 1900*, Editura Academiei Române, București, 2012.

¹⁶ Adrian-Bogdan Ceobanu, *Diplomați în Vechiul Regat: familie, carieră și viață socială în timpul lui Carol I (1878-1914)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015.

¹⁷ Gheorghe Cliveti, *România și crizele internaționale 1853-1913*, Editura Fundației Axis, Iași, 1997.

¹⁸ Gheorghe Platon (coord.), *Istoria românilor*, Vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003.

¹⁹ Keith Hitchins, *România (1866-1947)*, ediția a IV-a, traducere de George G. Potra, Editura Humanitas, 2013.

Lahovari was head of the Romanian diplomatic mission in Paris, the works of historians Vasile Vesa²⁰, Hadrian G. Gorun²¹ și Mircea N. Popa²² have provided us with well-documented information and analysis, and regarding Romania's relations with the Dualist Monarchy we recall, among others, the work of A. D. Xenopol²³, but also the article by Ion Gheorghiu²⁴. The books on French-Romanian relations mentioned above deal with this subject from a political, cultural or economic point of view, in a general way, but the references to the work of Alexandru Em. Lahovari are episodic, the authors discussing the actions of the diplomat only in the case of some key moments of these bilateral ties. Also, in our doctoral study, the use of "coloured books", particularly *Cartea Verde. Documente diplomatice. Evenimente din Peninsula Balcanică. Acțiunea României 1912-august 1913*²⁵, has given us, through the multitude of diplomatic documents, an interesting perspective on Romania's detachment from the Triple Alliance and its rapprochement with the Antanta. Also in terms of document collections, we must mention that we had access to external documents of great usefulness for the subject of our thesis, reflecting the activity of the diplomat Alexandru Em Lahovari in support of national interests, and through the volumes *1918 la români*²⁶ or the work edited by Gabriel Leanca, which brings together French diplomatic documents relating to Romania's entry into the Great War²⁷, to highlight some of the published sources on which this work is based.

Born, raised and educated in Paris, Alexandru Emanoil Lahovari carried out a long and rich diplomatic activity, which lasted for about fifty years. He made his diplomatic debut at an early age, only 21 years old, when due to the close ties between his family and Mihail Kogălniceanu he was appointed supernumerary attaché at the Paris Agency. Thanks to his skills and competences,

²⁰ Vasile Vesa, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900-1916)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975.

²¹ Hadrian G. Gorun, *Relații politico-diplomatice și militare ale României cu Franța în primul război mondial*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2009.

²² Mircea N. Popa, *Contribuții privind relațiile româno-franceze în anul 1914*, în „Analele Universității București”, anul XVII, nr. 2, București, 1969.

²³ A. D. Xenopol, *Românii și Austro-Ungaria*, Editura H. Goldner, Iași, 1914.

²⁴ Ion Gheorghiu, *Relațiile dintre România și Austro-Ungaria în anii 1908-1914*, în „Studii și articole de istorie”, volumul XI, Editura Societatea de științe istorice și filologice din Republica Socialistă România, București, 1968.

²⁵ *Cartea Verde. Documente diplomatice. Evenimente din Peninsula Balcanică. Acțiunea României 1912-august 1913*, trad. de Vintilă M. Ivănceanu, Editura Minerva, București, 1913.

²⁶ Direcția Generală a Arhivelor Statului, *1918 la români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român*, vol. I (Documente externe, 1879-1916), vol. II (Documente externe, 1916-1918), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

²⁷ *L'entrée de la Roumanie dans la Grande Guerre. Document diplomatiques français (1er janvier – 9 septembre 1916)*, réunis, présentés et commentés par Gabriel Leanca, L'Harmattan, Paris, 2016.

he advanced rapidly in his career, and within 12 years of his appointment in diplomacy he was granted the title of Minister Plenipotentiary.

This paper is structured in three chapters. The first traces the development of our character from his early years to his appointment, on 30 September/13 October 1908, as Minister Plenipotentiary and Envoy Extraordinary to Paris. We will thus present some biographical details about his family, his studies, his accession and his diplomatic career. The first part of Lahovari's period as Minister Plenipotentiary in the City of Lights (1908-1913) is the subject of the second chapter. In this case, we intend to describe the beginning of his mission and his first contacts with French decision-makers, the changes that occurred in the legation's organisation chart during this period and the information that the Romanian diplomat sent from the French capital, both regarding internal politics in France and about important events taking place in Europe, for the good information of the authorities in Bucharest. Also here we will try to follow how Lahovari interacted with the political and diplomatic environment in Paris and his activity in relation to the instructions he received from his superiors. We will describe the Minister Plenipotentiary's entire contribution to the Balkan wars, when he, using his cordial relations with the French political establishment, helped Romania succeed in the dispute with Bulgaria.

The outbreak of the First World War, and how the Great Powers reacted to the attack that shook Europe, is the starting point for the third chapter. Alexandru Emanoil Lahovari's last years as head of mission in the French capital were characterised by unprecedented political instability at European level, which continued until the end of 1918, when he had already been in the Italian capital for a year, where he was on a new diplomatic mission in the service of the Romanian state, as plenipotentiary minister and envoy extraordinary. In this chapter, we will try to present Lahovari's wartime activity: from the withdrawal of the diplomatic corps from Paris to his personal problems and his relations with the French political and diplomatic elite. At the same time, we will give importance to the preparations for the equipping of the Romanian army, in which Lahovari was involved by the nature of his function and according to the dispositions of Prime Minister Ion I. C. Brătianu, the complicated relationship of the diplomat with the head of the government in Bucharest, as a result of which, at the end of 1917, Lahovari will be transferred to Rome, but also the cultural and charitable actions undertaken by the diplomat and his wife throughout this period, in support of national interests both abroad and at home.

BIBLIOGRAPHY

A. Primary sources

1. Archival documents

Ministry of Foreign Affairs Archive - Bucharest (AMAE)

Fond 77/Dosare personale, L7 – Lahovary Em. Al., volumul I, II;

Fond Paris, Problema Consulare, dosar 734;

Fond Paris, Problema Culturale, dosarele 354, 358;

Fond Paris, Problema Personal, dosarele 620, 621, 628;

Fond Paris, Problema Militare, dosarele 581, 606;

Fond Problema 21, dosar 74;

Fond 71-1914, E2, Partea a II-a, Madrid-Paris, 1914-1924, volumul 12;

Fond Problema 77 (Personalul MAE, 1876-1948) – volumul 20.

National Central Historical Archives - Bucharest (ANIC)

Fond Casa Regală, Carol I, dosarele 58/1913, 28/1914, 52/1914, 8/1915, 23/1917;

Fond Comitetul de Asistență al Crucii Roșii din Paris, dosarele 7, 56, 259;

Fond Kretzulescu familial, dosarele 460, 465, 663, 671, 679, 687, 688, 711, 720, 743, 745, 748, 749, 832, 838, 852, 860, 866, 911, 915, 918, 932, 967, 968, 987, 1.056, 1.058, 1.110;

Fond Microfilme Franța, rola 221.

The Romanian Academy Library (BAR)

Fond Brătianu Vintilă;

Fond Spiru Haret.

2. Edited sources

2.a. Collections and volumes of documents. Anthologies of texts

British Documents on the Origines of the War, 1898-1914, editat de G. P. Gooch, D. Litt și Harold Temperley, vol. VI, Stationery Office, Londra, 1930;

British Documents on the Origins of the War, 1898-1914, editat de G. P. Gooch, D. Litt și Harold Temperley, Vol. XI, Stationery Office, Londra, 1926;

Cartea Verde. Documente diplomatice. Evenimente din Peninsula Balcanică. Acțiunea României 1912-august 1913, trad. de Vintilă M. Ivănceanu, Editura Minerva, București, 1913;

Direcția Generală a Arhivelor Statului, *1918 la români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român*, vol. I (Documente externe, 1879-1916), vol. II (Documente externe, 1916-1918), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983;

Documents diplomatiques français (1871-1914), 2e série (1901-1911), Tome XI (15 mai 1907-8 février 1909), Imprimerie Nationale, Paris, vol. XI, 1950;

Documents diplomatiques français (1871-1914), 3e série (1911-1914), Tome V (5 décembre 1912-14 mars 1913), Imprimerie Nationale, Paris, 1933;

L'entrée de la Roumanie dans la Grande Guerre. Document diplomatiques français (1er janvier–9 septembre 1916), réunis, présentées et commentés par Gabriel Leanca, L'Harmattan, Paris, 2016;

Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte și documente, volumul I, 1859-1919, Ediție îngrijită de Ion Mamina, Gheorghe Neacșu, George G. Potra, Fundația Europeană Titulescu, București, 2004;

Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte și documente, volumul II, 1920-1947, Ediție îngrijită de Ion Mamina, George G. Potra, Gheorghe Neacșu, Nicolae Nicolescu, Fundația Europeană Titulescu, București, 2006.

2.b. Diaries, memoirs, memories, correspondence, speeches

Argetoianu, Constantin, *Însemnări zilnice*, vol. IV (1 ianuarie-30 iunie 1938), vol. V (1 iulie-31 decembrie 1938), Ediție de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 2002;

Idem, *Memorii pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. I-II (1871-1916), ediția a II-a revăzută și întregită de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 2008;

Bacalbașa, Constantin, *Bucureștii de altădată 1885-1901*, vol. II, Editura Ziarului „Universul”, București, 1928;

Bianu, Vasile, *Însemnări din războiul României Mari*, Tomul I (*Dela mobilizare până la Pacea din București*), Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1926;

Bossy, Raoul, *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*, vol. I (1918-1937), ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe, Editura Humanitas, București, 1993;

Cancicov, Vasile Th., *Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic (13 decembrie 1916-31 decembrie 1918)*, vol. II, Atelierele Societății „Universul”, București, 1921;

Cantacuzino, Sabina, *Din viața familiei Ion C. Brătianu: 1821-1891*, ediția a III-a, revăzută, introducere, note, indice și ediție îngrijită de Elisabeta Simion, Editura Humanitas, București, 2013;

Idem, *Din viața familiei Ion C. Brătianu: 1914-1919*, ediția a III-a, revăzută, Editura Humanitas, București, 2014;

Claretie, Leo, *Itinerarii românești*, traducere de Irinel Antoniu, Editura Institutul European, 2014, Iași;

Contele de Saint-Aulaire, *Însemnările unui diplomat de altă dată*, ediție îngrijită de Ileana Sturdza, Editura Humanitas, București, 2016;

Dabija, G. A., *Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria 1910-1913*, Editura Ziarului „Universul”, București, 1936;

Djuvara, Trandafir, *Misiunile mele diplomatice Belgrad, Sofia, Constantinopol, Galați, Bruxelles, Le Havre, Luxemburg, Atena (1887-1925)*, traducere și postfață de Andrei-Alexandru Căpușan, cuvânt înainte la ediția în limba română de Neagu Djuvara, Editura Institutul European, Iași, 2009;

Dobjanski, Hanibal Orațiu, *Memoriale de război (Războiul Balcanic, Primul Război Mondial, Al Doilea Război Mondial)*, Ediție îngrijită și prefațată de Mircea Popa, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015;

Dobrogeanu-Gherea, Constantin, *Război sau neutralitate*, Editura Atelierele grafice Socec & Comp., București, 1914;

Duca, I. G., *Amintiri politice*, volumul I, Editura Jon Dumitru-Verlag, München, 1981;

Gheusi, Pierre Barthelemy, *Guerre et Théâtre. 1914-1918. Mémoires d'un Officier du Général Gallieni et Journal Parisien du Directeur du Théâtre National de l'Opéra-Comique pendant la Guerre*, Editura Berger-Levrault, Nancy-Paris-Strasbourg, 1919;

Ghika-Comănești, Dimitrie, *O expediție română în Africa*, Cu o prefață de Mircea Angheliescu, Editura Polirom, Iași, 2016;

Ghyka, Dimitrie, *Memorii (1894-1940)*, Traducere de Vasile Savin, Editura Institutul European, Iași, 2004;

Ghyka, Matila, *Curcubeie*, prefață de Patrick Leigh Fermot, traducere de Georgeta Filitti, Editura Polirom, Iași, 2014;

Ionescu, Take, *Originile războiului. Depoziția unui martor*, Editura Atelierele grafice SOCEC& Comp., București, 1915;

Kretzulescu-Lahovary, Anna, *Nebiruita flacără a vieții. Amintiri, 1867-1952*, Ediție îngrijită, traducere din franceză și studiu introductiv de Alina Pavelescu, cu un cuvânt de încheiere de Șerban Sturdza, Editura Humanitas, București, 2018;

Lahovary, Alexandru Em., *Amintiri Diplomatice. Constantinopol (1902-1906). Viena (1906-1908)*, ediție îngrijită de Adrian Stănescu și Laurențiu Vlad, Institutul European, Iași, 2009;

Idem, *Note, amintiri, corespondență diplomatică oficială și personală (1877-1914)*. Paris, Petersburg, București, Roma, editori Rudolf Dinu, Adrian-Bogdan Ceobanu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013;

Idem, *Regele Carol și politica externă*, în Revista „Fundațiilor Regale”, nr. 5, 1 mai 1939, pp. 281-289;

Maiorescu, Titu, *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*, volum editat de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1995;

Idem, *România și războiul mondial: însemnări zilnice inedite*, volum editat de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1999;

Marghiloman, Alexandru, *Note politice*, vol. I (1897-1915), vol. IV (1918-1919), Editura Institutului de Arte Grafice „Eminescu”, București, 1927;

Idem, *Note politice*, volumul I, Editura Scripta, București, 1993;

Pantazzi, Ethel Greening, *România în lumini și umbre (1909-1919)*, Traducere din engleză de Constantin Ardeleanu și Gabriela Debita, Cuvânt înainte, note și comentarii de Constantin Ardeleanu, Editura Humanitas, București, 2015;

Poincaré, Raymond, *Au service de la France: L'Union sacrée*, vol. 4, Editura Les petits-fils de Plon et Nourrit, Paris, 1927;

Preda, Dumitru; Georgescu, Maria; Pâslaru, Ștefan; Stănescu, Marin C. (coord.), *România în timpul Primului Război Mondial. Mărturii documentare*, vol. 1 (1914-1916), Editura Militară, București, 1996;

Rudeanu, Vasile, *Memorii. Din timpuri de pace și de război (1884-1929)*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Dumitru Preda și Vasile Alexandrescu, Editura Cavallioti, București, 2004;

Schebeko, Nikolai, *Souvenirs. Essaishistorique sur les origines de guerre de 1914*, Bibliothèque Diplomatique, Paris, 1936;

Stern, Adolphe, *Însemnări din viața mea*, vol. I, Editura „Cercului Libertatea”, București, 1921;

Trancu Rainer, Marta, *File de jurnal. Mărturii*, Paul Editions, București, 2021;

Vopicka, Charles J., *Secretele Balcanilor. Șapte ani din viața unui diplomat în centrul furtunos al Europei*, Cuvânt-înainte de Charles J. Vopicka, Traducere, note și postfață de Andrei Alexandru Căpușan, Institutul European, Iași, 2012;

Vrăbiescu, N. G., *Bune și rele. În război cu reg. 9 Artilerie, 1916-1918. Dobrogea, Muntenia, Moldova*, Tipografia și Legătoria Penitenciarului Văcărești, București, 1937;

Zamfirescu, Duiliu, *Opere*, Volumul VII: Corespondență: A-M studiu introductiv, note, comentarii și indice de Al. Săndulescu, Editura Minerva, București, 1984;

Idem, *Scrisori inedite*, ediție îngrijită, note și studiu introductiv de Al. Săndulescu, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967;

Zweig, Stefan, *Lumea de ieri. Amintirile unui european*, Traducere din germană de Ion Nastasia, Editura Humanitas, București, 2012.

2.c. Press/Journals

„Adevărul” (1913);

„Dimineața” (1913);

„Journal des Débats politique et littéraires” (1909, 1910);

„Journal officiel de la République française” (1909, 1910);

„L'Écho de Paris” (1910);

„L'Humanité”, (1910);

„La Revue Diplomatique” (1908);

„Le Matin” (1909, 1910, 1921);

„Le Figaro” (1908, 1909, 1910, 1916, 1917);

„Lupta” (1923);

„Universul” (1913).

B. Working tools. Encyclopaedias and compendia

Adamescu, Gheorghe, *Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Românească”*, partea a II-a, Editura Cartea Românească, București, 1931;

Alexe, Nicu; Constandache, Valentin (coord.), *Enciclopedia educației fizice și sportului din România*, ediția a II-a, revăzută, volumele V și VI, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2015;

Bengesco, Georges, *Bibliographie franco-roumaine depuis le commencement du XIXe siècle jusqu'à nos jours*, 2e édition, Ernest Leroux Éditeur, Paris, 1907;

Giurescu, Dinu C.; Popa, Marcel D., *Istoria României în date*, București, Editura Enciclopedică, București, 2007;

Rîzniș, Filofteia, *Arhive personale și familiale*, vol. I: Repertoriu arhivistic, Arhivele Naționale ale României, București, 2001;

Rosetti, Dimitrie R., *Dicționarul contimporanilor*, Editura Lito-Tipografiei „Populara”, București, 1897;

Sturdza, Mihai Dimitrie (coord. și coautor), *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, volumul III, Editura Simetria, București, 2014;

Ștrempel, Gabriel (coord.), *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, volumul III (L-Q), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989;

Tucker, Spencer C. (coord.), *The Encyclopedia of the Spanish-American and Philippine-America Wars: A Political, Social and Military History*, Volume I: A-L, Editura ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2009.

C. General works and studies

*** *The Casablanca Incident and Its Reference to Arbitration at the Hague*, în „The American Journal of International Law”, vol. 3, nr. 1, ianuarie 1909, pp. 176-178;

Agrigoroaiei, Ion, *Capitala rezistenței până la capăt*, în Gheorghe Iacob (coord.), *Iași – memoria unei capitale*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2008, pp. 215-230;

Idem, *Marea Unire*, în Platon, Gheorghe (coord.), *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 463-540;

- Arion, Dinu C., *Curs de istorie diplomatică (1713-1914). Predat la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale. Secția Consulară. Anul II*, Tipografia „Lupta”, București, 1930;
- Beehler, William Henry, *The History of the Italian-Turkish War, September 29, 1911 to October 18, 1912*, The Advertiser-republican, Annapolis, 1913;
- Boia, Lucian, „Germanofilii”. *Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*, Editura Humanitas, București, 2009;
- Idem, *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, Editura Humanitas, București, 2014;
- Idem, *Tragedia Germaniei: 1914-1945*, Editura Humanitas, București, 2010;
- Cain, Daniel, *Prizonierii de război români în lagărele din Bulgaria*, în Popa, Bogdan; Tudorancea, Radu (coord.), *Războiul de fiecare zi. Viața cotidiană în tranșee și în spatele frontului în Primul Război Mondial*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2018, pp. 211-233;
- Idem, *Un trimis al Majestății Sale: Nicolae Mișu*, Editura Anima, București, 2007;
- Carter, Miranda, *Trei veri, trei imperii și drumul către Primul Război Mondial*, trad. de Mihaela Negrilă, Editura Polirom, Iași, 2015;
- Chiper, Mihai, *O societate în căutarea onoarei. Duel și masculinitate în România (1859-1914)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012;
- Ciachir, Nicolae, *Istoria popoarelor din Sud-Estul Europei în Epoca Modernă*, Editura Oscar Print, București, 1998;
- Ciupală, Alin, *Bătălia lor. Femeile din România în Primul Război Mondial*, Editura Polirom, Iași, 2017;
- Cliveti, Gheorghe, *România și crizele internaționale, 1853-1913*, Editura Fundației „Axis”, Iași, 1997;
- Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2008;
- Cristian, Vasile, *Politica externă a României independente*, în Platon, Gheorghe (coord.), *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 233-292;
- Darwin, John, *Visul imperial. Ascensiunea și căderea puterilor globale, 1400-2000*, traducere din limba engleză de Diana Popescu-Marin, Editura Litera, București, 2021;
- De la Hire, Jean, *Le Président Fallières*, Editura Librairie Universelle, Paris, 1906;

Dinu, Rudolf, *Diplomația Vechiului Regat, 1878-1914: management, obiective, evoluție*, în Idem, *Diplomația Vechiului Regat (1878-1914). Studii*, Monitorul Oficial RA și Presa Universitară Clujeană, București și Cluj-Napoca, 2014;

Dobre, Mihail, *Aspecte politico-diplomatice ale relațiilor româno-italiene în perioada aderării României la Antanta (1916)*, în Ionescu, Mihail E. (coord.), *Anul 1916 în dinamica războiului mondial. Intrarea României în „Marele Război”*, Editura Militară, București, 2017, pp. 75-92;

Filitti-Penelea, Georgeta, *Apostol Arsaki – un personaj istoric uitat*, în „Magazin istoric”, 1996, nr. 1-6, pp. 20-22;

Firkatian, Mari A., *Diplomats and Dreamers: The Stancioff Family in Bulgarian History*, University Press of America, Maryland, 2008;

Georgescu, Maria; Iosipescu, Sergiu, *Reforma organismului militar între modelul francez și cel german (1878-1916)*, în Otu, Petre, (coord.), *Reforma militară și societatea în România (1878-2008). Relaționări externe și determinări naționale*, Editura Militară, București, 2009, pp. 47-93;

Gheorghiu, Ion, *Relațiile dintre România și Austro-Ungaria în anii 1908-1914*, în „Studii și articole de istorie”, volumul XI, Editura Societatea de științe istorice și filologice din Republica Socialistă România, București, 1968, pp. 137-152;

Godsey, William D., *Aristocratic Redoubt: The Austro-Hungarian Foreign Office on the Eve of the First World War*, Editura Purdue University Press, 1999;

Guida, Francesco, *România în secolul XX*, traducere din limba italiană de Dragoș Cojocaru, Editura Cartier, Chișinău, 2019;

Hitchins, Keith, *România (1866-1947)*, ediția a IV-a, traducere de George G. Potra, Editura Humanitas, București, 2013;

Iancu, Bogdan, *Separarea puterilor în Constituțiile de la 1866 și 1923: Modernizarea periferică ca generator de autoritarism structural*, în Guțan, Manuel; Rizescu, Oana; Iancu, Bogdan; Cercel, Cosmin; Dima, Bogdan, *Șefii de stat: dinamica autoritară a puterii politice în istoria constituțională românească*, Editura Universul Juridic, București, 2020, pp. 247-309;

Ion, Lucian Mihai, *Prizonierii români în timpul Primului Război Mondial și sprijinul acordat acestora*, în Ion Rîșnoveanu (coord.), *Tradiție, istorie, armată. Conferința Muzeului*

Militar Național „Regele Ferdinand I”, 16 octombrie 2020, Ediția a VI-a, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2021, pp. 110-124;

Iordache, Anastasie, *Criza politică din România și războaiele balcanice, 1911-1913*, Editura PAIDEIA, București, 1998;

Idem, Ion I. C. Brătianu: *un corifeu al democrației și al liberalismului românesc*, ediția a 2-a revăzută și adăugită, Editura Albatros, București, 2007;

Kennedy, Paul, *Ascensiunea și decăderea Marilor Puteri. Transformări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000*, traducere de Laurențiu Ursu, Teodora Moldovanu, Lucia Dos, Ramona Lupu, postfață de Andrei Miroiu, Editura Polirom, Iași, 2011;

Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, Volumul I, Editura Casa Școalelor, București, 1922;

Kissinger, Henry, *Diplomația*, traducere de Mircea Ștefancu și Radu Paraschivescu, Ediția a V-a, Editura ALL, București, 2018;

Lang, Michel; Cœur, Denis, *Les inondations remarquables au XXe siècle: Inventaire 2011 pour la directive Inondation*, Editura Quae, 2014;

Leniaud, Jean-Michel, *La Cour des comptes au Palais d'Orsay. Chronique d'un drame de pierre*, La Documentation française, Paris, 2021;

Longinescu, G. G., *Institutul Schewitz-Thierrin. 85 de ani de la înființarea lui*, în „Revista «Natura»”, nr. 7, 15 iulie 1932, pp. 1-3;

MacMillan, Margaret, *Războiul care a pus capăt păcii. Drumul spre 1914*, Traducere din engleză de Smaranda Câmpeanu, Editura Trei, București, 2015;

Mamina, Ion, *Consilii de Coroană*, Editura Enciclopedică, București, 1997;

Manea, Constantin; Moșneagu, Marian, *Dreptul mării în timp de pace și război*, Editura Mica Valahie, București, 2011;

Mayeur, Jean-Marie, *La vie politique sous la Troisième République 1870-1940*, Editura Le Seuil, Paris, 1984;

Mășu, Ștefan, Dumitru, Ilie, *Puterea economică în istoria lumii*, vol. II (*De la Marele Război la Marea Criză și de la Marea Criză la un nou Mare Război. Un studiu geoeconomic, geoistoric, geopolitic și juridic*), Editura Pro Universitaria, București, 2021;

Pavel, Teodor, *Între Berlin și Sankt Petersburg*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000;

Pavlowitch, Stevan K., *Istoria Balcanilor (1804-1945)*, traducere de Andreea Doica, prefață de Lucian Leuștean, Editura Polirom, Iași, 2002;

Pătroiu, Ion, Zodian, Vladimir, *Politica de neutralitate activă promovată de România în anii 1914-1916*, în Pașcu, Ștefan; Ceașescu, Ilie; Ștefănescu, Ștefan et alii, *Istoria militară a poporului român*, vol. 5 (*Evoluția organismului militar românesc de la cucerirea Independenței de stat până la înfăptuirea Marii Uniri din 1918. România în anii Primului Război Mondial*), Comisia Română de Istorie Militară și Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară, Editura Militară, București, 1988, pp. 317-362;

Pohoată, Nicu, *România și Tripla Înțelegere*, Editura Pro Universitaria, București, 2020;

Idem, *Politica Externă a României în timpul războaielor balcanice (1912-1913). România și grupările politico-militare ale Marilor Puteri*, Editura Pro Universitaria, București, 2010;

Potra, George, *Din Bucureștii de ieri*, volumul I, II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1990;

Rizea, Maria, *Gheorghe Țițeica - Strămoșii, viața și urmașii*, în Revista „Studii și comunicări” / DIS, vol. VI, București, 2013, pp. 315-226;

Schmitt, Oliver Jens, *Balcanii în secolul XX: o istorie postimperială*, Traducere din germană de Irina Manea și Andrei Pogăciaș, Editura Humanitas, București, 2021;

Scurtu, Ioan, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, vol. I – Carol I, vol. II – Ferdinand I, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2004;

Steinberg, Jonathan, *Bismarck: A life*, Editura Oxford University Press, New York, 2011;

Șeicaru, Pamfil, *România în Marele Război*, Editura Eminescu, București, 1994;

Tardieu, André, *France et Allemagne (1906-1909)*, în „Revue des deux mondes”, LXXIX année, cinquième période, Tome LII, 1 iulie 1909, Paris, pp. 65-98;

Topor, Claudiu-Lucian, *Diplomația românească în vremea Marelui Război. Miniștrii de externe – biografii sumare și portrete retușate (1914-1918)*, în Ionescu, Mihail E. (coord.), *Anul 1916 în dinamica războiului mondial. Intrarea României în „Marele Război”*, Editura Militară, București, 2017, p. 155-184;

Idem, *Germania, România și războaiele balcanice*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2008;

Torrey, Glenn E., *România în Primul Război Mondial*, Traducere din limba engleză de Dan Criste, Editura Meteor Publishing, București, 2014;

Vesa, Vasile, *Din corespondența între președintele Franței, Raymond Poincaré și țarul Nicolae al II-lea, privind România în perioada Primului Război Mondial*, în „Studia Univ. Babeș-Bolyai”, ser. Historia, fasc. 1, Cluj, 1970, pp. 110-117;

Vlad, Laurențiu, *Imagini ale identității naționale. România și expozițiile universale de la Paris, 1867-1937*, Editura Meridiane, București, 2001;

Wrigley, David W., *Germany and the Turco-Italian War, 1911-1912*, în „International Journal of Middle East Studies”, vol. 11, nr. 3, 1980, pp. 313-338;

Xenopol, A. D., *Nicolae Kretzulescu. Viața și faptele lui, 1812-1900*, Editura Atelierele grafice SOCEC & Comp., București, 1915;

Idem, *Românii și Austro-Ungaria*, Editura H. Goldner, Iași, 1914.

D. Special works and studies

Botoșineanu, Cătălin; Ceobanu, Adrian-Bogdan; Nistor, Ionuț; Vițalaru, Adrian, (coord.), *Diplomați români în vreme de război (1914-1918). Catalog*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2017;

Cain, Daniel, *Diplomați și diplomație în sud-estul european. Relațiile româno-bulgare la 1900*, Editura Academiei Române, București, 2012;

Ceobanu, Adrian-Bogdan, *Continuitate vs. discontinuitate: plenipotențiarilor români în timpul Primului Război Mondial*, în Solomon, Flavius; Cușco, Andrei; Ceaușu, Mihai-Ștefan, (editori), *România și statele vecine la începutul Primului Război Mondial. Viziuni, percepții, interpretări*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2016, pp. 107-133;

Idem, *Diplomați în Vechiul Regat: familie, carieră și viață socială în timpul lui Carol I (1878-1914)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015;

Idem, *Secretarii Generali ai Ministerului Afacerilor Străine (1878-1914): studii și documente*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2019;

Dinu, Rudolf, *Alexandru Emanuel Lahovari. Devenirea unui diplomat al Vechiului Regat (1877-1899)*, în *Alexandru Em. Lahovari Note, amintiri, corespondență diplomatică oficială și personală (1877-1914). Paris, Petersburg, București, Roma*, editori Rudolf Dinu, Adrian-Bogdan Ceobanu, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2013, pp. 9-50;

Giurescu, Dinu C.; Dinu, Rudolf; Constantiniu, Laurențiu, *O istorie ilustrată a diplomației românești: 1862-1947*, Editura Monitorul Oficial, București, 2011;

Gorun, Hadrian G., *Relații politico-diplomatice și militare ale României cu Franța în primul război mondial*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2009;

Iordăchiță, Costel, *Familia Lahovari. Ascendență și destin politic*, Editura Carmis, Pitești, 2004;

Nuțu, Constantin, *România în anii neutralității (1914-1916)*, Editura Științifică, București, 1972;

Popa, Mircea N., *Contribuții privind relațiile româno-franceze în anul 1914*, în „Analele Universității București”, anul XVII, nr. 2 , București, 1969, pp. 65-76;

Idem, *Contribuții privind relațiile româno-franceze: 1900-1914*, în „Studii”, revistă de istorie, tomul 22, nr. 1, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, București, 1969, pp. 85-104;

Vesa, Vasile, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900-1916)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975;

Vlad, Laurențiu, *Alexandru Em. Lahovary și misiunile sale diplomatice la Constantinopol (1902-1906) și Viena (1906-1908)*, în *Alexandru Em. Lahovary. Amintiri diplomatice Constantinopol (1902-1906). Viena (1906-1908)*, ediție îngrijită de Adrian Stănescu și Laurențiu Vlad, Institutul European, Iași, 2009, pp. XI-L.

E. Online resources

<https://www.britannica.com/biography/Alfred-von-Kiderlen-Wachter>

<https://www.britannica.com/biography/Andre-Tardieu>

<https://www.britannica.com/biography/Colmar-baron-von-der-Gol>

<https://www.britannica.com/biography/Joseph-Caillaux>

<https://www.britannica.com/biography/Louis->

[Barthouhttps://www.britannica.com/biography/Paul-Doumer](https://www.britannica.com/biography/Paul-Doumer)

<http://www.cheminsdememoire.gouv.fr/fr/la-question-des-fortifications-de-paris-1840>

http://www2.culture.gouv.fr/LH/LH174/PG/FRDAFAN83_OL2022005V001.htm

https://data.bnf.fr/fr/16242520/georges_louis/

<https://www.drieec.ile-de-france.developpement-durable.gouv.fr/le-rapport-picard-analyse-de-la-crue-de-1910-a234.html>

Duffield, J. W., *Venizelos, Maker of Modern Greece*, în „New York Times”, 30 octombrie 1921, <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9505E1DD103EEE3ABC4850DFB667838A639EDE>

http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ioan_Strat.

<http://www.firstworldwar.com/bio/goltz.htm>

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6464518g?rk=429186;4>

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6464519w?rk=493564;4>

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6464532r.r=alexandre%20lahovary?rk=171674;4>

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k64867902/f1.image.r=St%C3%A9phen%20Pichon>

http://www.ghika.net/Branches/Ghika_Comanesti.pdf

<https://gw.geneanet.org/garric?lang=fr&n=bapst&oc=0&p=edmond>

<http://gw.geneanet.org/laurentb4?lang=fr&pz=veronique&nz=edmond+blanc&ocz=0&p=francois&n=blanc>

<http://gw.geneanet.org/laurentb4?lang=fr&p=marie+charlotte&n=hensel>

<http://gw.geneanet.org/laurentb4?lang=fr&pz=veronique&nz=edmond+blanc&ocz=0&p=louise+marie+antoinette+sophie&n=blanc>

<http://gw.geneanet.org/laurentb4?lang=fr&pz=veronique&nz=edmond+blanc&ocz=0&p=marie+felix&n=blanc>

<https://gw.geneanet.org/pierfit?lang=en&p=charles&n=horric+de+b+eaucaire&oc=1>

Keiger, John F. V., *France and the origins of the First World War*, The Macmillan Press LTD, Londra, 1983,

https://books.google.ro/books?redir_esc=y&hl=ro&id=KjwmAQAAMAAJ&focus=searchwithinvolume&q=crozier.

Le Mémorial du siège de Paris, „L'Histoire par l'image”, <https://www.histoire-image.org/etudes/memorial-siege-paris>

Lougheed, Victor, *French battleship blown up in Toulon Harbor*, în „Popular Mechanics”, Chicago, nov., 1911, p. 651,

https://books.google.ro/books?id=_t0DAAAAMBAJ&pg=PA651&lpg=PA651&dq=French+battleship+blown+up+in+Toulon+Harbor&source=bl&ots=HiMd1JtU3p&sig=ACfU3U2Bi9IgkdAu4bhNaLsg3ShvZxmcg&hl=ro&sa=X&ved=2ahUKEwicz9jXg8DgAhUip

osKHUInBioQ6AewBHoECAAQAQ#v=onpage&q=French%20battleship%20blown%
20up%20in%20Toulon%20Harbor&f=false
<http://marelerazboi.ro/razboi-catalog-obiecte/item/colette-lahovary-plagino>
<http://marelerazboi.ro/razboi-catalog-obiecte/item/sora-de-caritate-2>
<https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1920/bourgeois/biographical>
Paris enflammé par la Commune, „L'Histoire par l'image”, <https://www.histoire-image.org/etudes/paris-enflamme-commune>
Pickett, Ralph H., *An Effort for the Franco-Austrian Rapprochement*, în „Social Science”,
vol. 32, nr. 1 (ianuarie 1957), p. 46-49, [https://www.jstor.org/stable/41884488?read-
now=1&seq=1#page_scan_tab_contents](https://www.jstor.org/stable/41884488?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents)
<https://www.organsparisaz4.vhhil.nl/St%20Philippe%20Roule.htm>
<http://roglo.eu/roglo?lan=fr&m=NG&n=Louis+Gustave+Lannes+de+Montebello&t=PN>.
<http://roglo.eu/roglo?lang=fr;p=georges;n=louis>
Sarcey, Francisque, *Gare à vos yeux !! Sages conseils donnés par un myope à ses confrères*,
Editor Paul Ollendorff, Paris, 1884, pp. 23-
31. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k57428413/f34.item.texteImage>
<https://www.pop.culture.gouv.fr/notice/merimee/PA00088139>
http://www.senat.fr/senateur-3eme-republique/bompard_maurice0711r3.html.
<http://www.senat.fr/senateur-3eme-republique/pichonstephen0429r3.html>